

Mål och riktlinjer i arbetet som samisk förvaltningskommun

Fastställda av kommunfullmäktige den 2021-02-22, § 12

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
REGERINGENS MINORITETSPOLITISKA MÅL	3
DET SAMISKA SPRÅKEN	4
Språksituationen i Sorsele kommun	4
SAMER I SORSELE KOMMUN	4
Samebyar	5
Sameföreningar och samiska organisationer	5
MÅL OCH RIKTLINJER	8
1. Inflytande och delaktighet för samer	8
2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna	8
3. Barn och unga	9
4. Äldreomsorg	10
5. Synliggörande och informationsinsatser	10
6. Samverkan och språkrevitalisering	10
INSATSOMRÅDEN	11

INLEDNING

Från och med 1 januari 2010 ingår Sorsele kommun i förvaltningsområdet för samiska. Samerna är en av Sveriges fem nationella minoriteter och urfolk i Sverige. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724) ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Det ska vara ett särskilt fokus på barns utveckling av kulturell identitet och användning av minoritetsspråket. De nationella minoriteterna ska också ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och samråd ska hållas med minoriteterna i sådana frågor.

Inom förvaltningsområde för samiska har den enskilde rätten att använda samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med kommunen. Det innebär en skyldighet för kommunen att ge muntligt svar på samiska och att, om den enskilde begär det, även översätta beslut och beslutsmotivering i ett ärende till samiska. Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska och man är skyldig att när så efterfrågas erbjuda plats inom förskoleverksamhet och äldreomsorg där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på samiska.

Sorsele kommun har med anledning av, medborgardialog under december 2020, påbörjat en dialog med samerna i kommunen genom att ha dialogmöte med samiska föräldrar i Ammarnäs. Fortsatt arbete kommer dels att ske i en utsedd arbetsgrupp, men också på ledningsnivå i koordination med kommunens minoritetssamordnare Åsa Skum.

Detta dokument är framtaget av Sorsele koncern, såsom förslag till Sorsele kommuns mål och riktlinjer för sitt arbete med samerna som urfolk och nationell minoritet i kommunen. Den handlingsplan som finns till grund för förvaltningsarbetet hitintills är från 2012-2015 och behöver följas upp med nya uppdaterade målbilder.

§ 5 Lag 2009:724 om nationella minoriteter och minoritetsspråk reglerar kommunens skyldighet att ta fram mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

REGERINGENS MINORITETSPOLITISKA MÅL

Den svenska minoritetspolitikens mål är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som politikområde inom den svenska stadsbudgeten. Samer, romer, judar, sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken är samiska (alla varieteter), romani chib (alla varieteter), jiddisch, finska och meänkieli (alla varieteter). Samerna har även en särställning i egenskap av urfolk i Sverige. I oktober 2010 fastslog Sveriges regering att samerna därför har erkänts som ett folk i grundlagen.

DET SAMISKA SPRÅKEN

Samiska tillhör den finsk-ugriska språkfamiljen. Finska, estniska, liviska och ungerska tillhör samma språkfamilj och är alltså släkt med varandra. Till samma grupp hör också några andra språk som talas av folk i nordvästra Ryssland, till exempel urdmurtiska, mordvinska, mari och kom. Samiskan indelas i tre huvudspråk och de i sin tur i nio varieteter.

Huvudspråken är östsamiska, centralsamiska och sydsamiska.

Östsamiska varieteter talas på Kolahalvön i Ryssland. Centralsamiskans varieteter talas i Finland, Norge och Sverige och Sydsamiska varieteter talas i Norge och Sverige.

I Sverige talas nordsamiska, lulesamiska och pitesamiska som hör till den centralsamiska huvuddialekten, samt umesamiska och sydsamiska. Gränserna mellan språken är inte skarpa.

Språksituationen i Sorsele kommun

Sorsele ligger inom umesamiskt område, vilket i stora drag omfattar norra Västerbotten och södra Norrbotten. Gränser mot sydsamiskt område i söder och pite- lulesamiskt område i norr. Sorsele är ett område där den så kallade språkbytesprocessen pågått under lång tid. Språkbytesprocessen innebär att användande av majoritetsspråk minskar minoritetsspråkets användning. Ume- och sydsamiskan talas av få och bedöms som hotade. Inom kommunen talas det även nordsamiska både genom ättlingar till tvångsförflyttade nordsamer och genom idag inflyttande samer. I skolan och förskolan tillgodoses i dagsläget modersmålsundervisning i sydsamiska, umesamiska och nordsamiska genom fjärrundervisning. Detta kan naturligtvis förändras varje läsår vid inflyttning/utflyttning beroende på begäran av modersmål.

SAMER I SORSELE KOMMUN

Antalet samer i Sorsele kommun som är upptagna som röstberättigade i sametingets röstlängd är ca 50 st. Eftersom alla samer inte registrerat sig i röstlängden till sametingsvalet och att barn under 18 år inte heller finns med, är siffran inte detsamma som antalet samer som är bosatta i kommunen.

Under större delen av året bor delar av de renskötande samerna i våra samebyar inom Sorsele kommun. Under vinterhalvåret flyttar de med renarna och oftast med familjen till vinterbeteslanden som ligger i andra kommuner, se information på respektive sameby.

Samebyar

Samebyar⁵ är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som regleras i rennäringslagen. Det finns 51 samebyar i Sverige inom renskötselområdet som sträcker sig från Idre och Dalarna i söder till Könkämä och Trieriksroset i norr. I Västerbotten finns 101 renskötsel företag och totalt 51 642 renar enligt Sametingets statistik 2013/2014.

I Sorsele kommun verkar följande tre av sju samebyar i Västerbottens län:

Grans sameby

Grans sameby är den nordligaste fjällsamebyn i Västerbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker dvs. mark där renskötseln får bedrivas året om, inom Arjeplog och Sorsele kommuner. Samebyn har sina vinterbetesmarker, där renskötsel enligt sedvana får bedrivas mellan 1 oktober – 30 april omfattar Sorsele, Lycksele, Vindeln, Skellefteå, Robertsfors och Umeå kommuner.

Rans sameby

Rans sameby är den andra fjällsamebyn i Västerbotten norrifrån räknat. Sameby har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen inom Sorsele kommun medan vinterbetesmarken omfattar Sorsele, Lycksele, Vindeln och Umeå kommuner.

Ubmeje tjeälldie

Ubmeje tjeälldie är den tredje fjällsamebyn norrifrån räknat inom Västerbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker inom Sorsele och Storumans kommuner medan vinterbetesmarker finns inom Storuman, Sorsele, Lycksele, Vindeln, Bjurholm, Vännäs, Nordmaling och Umeå kommuner.

Sameföreningar och samiska organisationer.

Många samer är medlemmar i lokala och regionala samiska föreningar eller rikstäckande samiska organisationer.

Exempel på dessa är:

Ammarnäs Sameförening

Ammarnäs Sameförening har sitt säte i Ammarnäs och bildades 1905 som en av Sorseles äldsta föreningar. Föreningen arbetar aktivt med att främja den samiska kulturen och har de senaste åren haft ett stadigt medlemsantal runt 150 personer.

Föreningen driver en Samegård i Ammarnäs där de ordnar aktiviteter, middagar och andra aktiviteter för både medlemmar och allmänhet.

Samegården kan hyras för möten och ligger mitt i byn vid kyrkstaden, Lapplassen med dess värdefulla kulturbyggnader.

Varje år, helgen före midsommar, arrangerar föreningen en traditionell samisk helg i Ammarnäs, i samband med samisk sommarvecka.

Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer.

Den samiska förvaltningskommunen samarbetar med sameföreningen med aktiviteter året runt, med aktiviteter för barn, äldre, allmänhet.

Álguogáhtie- Umesamer i samverkan

Föreningen Álguogáhtie är en regionalt verksam förening som arbetar för att främja umesamiskans språkliga utveckling, stödja språklig och kulturell identitet med förankring i det umesamiska området samt företräda umesamiska intressen. Föreningen är aktiv i att revitalisera umesamiskan. Det pågår arbete med texter och läromedel som används i kurser på olika nivåer från förskola till universitet. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer.

Sáminuorra

Sáminuorra är den samiska riksungdomsorganisationen i den svenska delen av Sápmi. Organisationens uppgift är tillvarata och främja samiska ungdomars intressen och rättigheter. Sáminuorra driver politik och för fram medlemmars intressen, skapar mötesplatser för unga samer och arbetar för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för framtiden. Sáminuorra arbetar för samer i alla delar av Sápmi och utanför det samiska kärnområdet. Organisationen bedriver bland annat verksamhet projekt. Medlemskap kan tecknas av enskilda ungdomar, familjer samt stödmedlemmar.

Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuohtha

Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuohtha är ett förbund för samiska renägare. Förbundet har som målsättning och uppgift att verka för bevarande och utveckling av rennäringen. De har också till uppgift att bevaka och främja renägarnas sociala, ekonomiska och rättsliga intressen. Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuohtha är öppen för alla samiska renägare i Sverige och deras familjemedlemmar. Även stödjande medlemskap kan tecknas.

Slow Food Sápmi

Slow Food Sápmi är en branschorganisation för samisk mat och företräder samiska mathantverkare och samer intresserade av samisk mathållning. Organisationen fokuserar på att utveckla, tillvarata och marknadsföra samisk mat samt samernas rätt till att producera sin egen mat, matsuveränitet. Medlemskap tecknas av enskilda företag eller privatpersoner.

Landsförbundet Svenska Samer

Landsförbundet Svenska Samer är en riksorganisation vars huvudsakliga syfte är att stödja och utveckla det samiska samhället. Organisationen är sprungen ur den tidigare Samernas Samarbetsnämnd som bildades i mitten på 1970-talet av Aslak Partapouli som var bosatt i Stockholm. Stadgar antogs den 12 november 1977. Organisationen arbetar bland annat med att revitalisera de samiska språken och verka för barns- ungas- och äldres livskvalité. Medlemskap kan tecknas av föreningar och organisationer samt enskilda personer.

Same Ätnam

Riksorganisationen Same Ätnam är Sveriges äldsta samiska riksorganisation. Initiativet till att bilda en gemensam riksorganisation togs på den Stora samiska ungdomskonferensen i Sorsele den 17-19 mars år 1944. Året där på bildades Same Ätnam. Organisationens uppgift har varit, och är att tillvarata och främja samiska intressen kulturellt, socialt, rättsligt och ekonomiskt. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer. Medlemskap kan tecknas av föreningar och sammanslutningar, enskilda personer samt stödmedlemmar.

Svenska samernas riksförbund – SSR

Organisationens syfte är att tillvarata och främja de svenska samernas ekonomiska, sociala, rättsliga, administrativa och kulturella intressen med särskild hänsyn till renskötseln och dess binärningar.

De årliga landsmötena är SSR:s högsta beslutande organ. Landsmötena samlar, förutom cirka 90 ombud för samebyar och sameföreningar, ett stort antal intresserade samer, representanter för riksdag, regering, myndigheter samt media.

MÅL OCH RIKTLINJER

Sorsele kommun ska i enlighet med lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anta mål och riktlinjer för sitt arbete. Detta dokument innehåller mål för arbetet med samers rättigheter enligt lagen. Målen ska integreras i Sorsele kommuns övergripande arbete med mål. Riktlinjer ska antas utifrån dessa mål.

Dokumentet innehåller också förslag till åtgärder för att uppnå målen. Åtgärder ska integreras och utvärderas i Sorsele kommuns verksamhetsplaner.

Målen är indelade i sex olika insatsområden:

1. Inflytande och delaktighet för samer
2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna
3. Barn och unga
4. Äldreomsorg
5. Synliggörande och informationsinsatser
6. Samverkan och språk revitalisering

1. Inflytande och delaktighet för samer

Enligt lagen ska förvaltningsmyndigheter ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Mål

Sorsele samiska befolkning ska känna sig delaktiga i frågor som berör dem och erbjudas möjligheten att påverka kommunens beslut trots att de är i minoritet.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna

Enligt Lagen om nationella minoriteter har enskild rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med kommunen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende är kommunen skyldig att ge muntligt svar på samma språk.

Mål

Samiska kan användas vid skriftliga och muntliga kontakter med Sorsele kommun.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av berörda verksamhetsområden. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

3. Barn och unga

Sorsele kommun ska särskilt främja barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket.

Sorsele kommun har som förvaltningskommun skyldighet att erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet att få förskola helt eller till väsentlig del på samiska. Flerspråkighet ska ses som en styrka och grunden för barnens språkutveckling läggs i förskoleålder. Förskolan är betydelsefull i arbetet att revitalisera språket och ge barn tillgång till språket och kulturen.

Enligt skollagen har alla barn och unga med ett annat modersmål än svenska rätt till modersmålsundervisning i grund och gymnasieskolan.

Mål

Samiska barn ska ges förutsättningar att känna trygghet och stolthet för sin kultur och sitt språk.

Samiska barn ska ges förutsättningar att redan i förskolan kunna lära sig samiska och få en grundläggande kunskap om samisk kultur.

Samiska barn i grundskolan ska ges förutsättningar att i lära sig samiska och en få gedigen kunskap om sin samiska kultur.

Det samiska språken och kulturen är en naturlig del av skolverksamheten i Sorsele kommun.

Alla elever har grundläggande kunskaper om samer som urfolk och samisk kultur, språk, religion och historia.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska antas av Kommunstyrelsen samt i Social och utbildningsutskottet. Åtgärder ska antas i Social och utbildningsutskottets verksamhetsplaner.

4. Äldreomsorg

Rätten att använda samiska inom äldreomsorg är betydelsefull av flera skäl. Främst handlar det om att göra sig förstådd och kommunicera med personalen. Det är viktigt av den anledningen att det språk som man senast lärt sig kan försvinna med åldern medan kunskaper i modersmål består. Att vistas i en miljö där personal och boende talar ens modersmål och har gemensamma erfarenheter kan betyda mycket för den som är äldre och kanske sjuk. I detta sammanhang är inte bara språket utan också de kulturella värdena viktiga.

Mål

Samer som är i behov av äldreomsorg skall erbjudas möjlighet att använda sitt samiska språk och ta del av samisk kultur i kommunens omsorg och service.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Social och utbildningsutskottets verksamhetsplaner.

5. Synliggörande och informationsinsatser

Information och synliggörande av samiskt språk och kultur påverkar majoritetsbefolkningens acceptans och förståelse för renskötsel, samisk kultur och den samiska befolkningen.

Mål

Samer i Sorsele kommun upplever att de kan vara stolta över sin kultur och sitt språk och att de inte behöver dölja sin identitet. Samer bemöts med respekt och samers rättigheter respekteras. Samer känner sig hemma i Sorsele kommun.

Riktlinjer

Delmål, riktlinjer och policys till stöd för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

6. Samverkan och språkrevitalisering

Det finns 25 kommuner i Sverige som ingår i förvaltningsområde för samiska. Utöver det finns det förvaltningsmyndigheter som också har skyldigheter enligt lagen om nationella minoriteter, t.ex. regioner. Samverkan är nödvändig för att målen ska kunna uppfyllas. Att samverka med andra förvaltningskommuner vilket ger både ekonomiska och praktiska fördelar. Ume- och sydsamiska är hotade språk. Behovet av att revitalisera ume- och sydsamiska är mycket akut och insatserna bedöms vara stora. Nordsamiska i sydsamiskt område bedöms som hotat och behöver samma stöd som andra varieteter. Det finns lite läromedel i umesamiska, förutom egentillverkade.

Mål

Sorsele kommun är en drivande aktör i samverkan med andra myndigheter och organisationer för att uppnå målen med minoritetspolitiken och för att bidra till revitalisering av samiska språket.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner

INSATSOMRÅDEN

Synliggörande

- Skylta offentliga byggnader på umesamiska
- Medverka i ortnamnsgruppens och Trafikverkets arbete med skyltning av ortsnamn
- Lägga ut grundläggande information om kommunen på umesamiska, nordsamiska och sydsamiska på kommunens hemsida
- Införa obligatorisk fråga till sökande om önskemål om barnomsorg eller äldreomsorg på samiska
- Uppmuntra till samiska kulturevenemang som synliggör det samiska
- Anordna temadagar/seminarier om nationella minoriteter
- Informera om minoritetslagstiftningen till allmänhet och kommunanställda
- Samverka med Sorsele bibliotek om synliggörandet av samisk litteratur och kultur
- Officiellt markera den samiska nationaldagen 6 februari
- Samverka aktivt i samisk buss

Samverkan och inflytande

- Driva samrådsgruppen och anordna samrådsmöten minst fyra gånger per år
- där representant från äldreomsorgen ingår
- Utgöra ett stöd för ortnamnsgruppens arbete
- Aktivt utveckla nätverk och samarbete med andra förvaltningskommuner, både i Norge och Sverige
- Medverka och nyttja anledningar att träffa samer vid öppna informella samråd

Minoritetssamordnarens roll

- Forma det fortsatta arbetet kring målarbetet i kommunen
- Bereda och fatta beslut om bidrag till projektansökningar enligt målplanen
- Ge individuell service som att informera om de verksamheter som finns i kommunen
- Samverka med kommunens kommunikatör så kommunens kommunikationsprogram följs och nyttjas effektivt
- Sköta om det löpande administrativa arbetet och handlägga förvaltningsfrågor
- Delta i planering av samiska kulturevenemang
- Samråda och kalla till samråd med företrädare för minoriteterna och föra minnesanteckningar
- Ansvara för delaktighetsfrågor gentemot samerna inom kommunen
- Handlägga snabbinsatser, kulturinsatser och besluta om insatserna följer minoritetslagens intentioner
- Följa upp projekt som beviljats medel i utvärderingssyfte för att se om projekten varit framgångsrika och för därmed hitta framgångsfaktorer för det fortsatta arbetet
- Kvalitetssäkra, och föra in förslag till den kommunala organisationen
- Utgöra stöd till samtliga verksamhetsområden inom koncernen, såsom sakkunnig
- Samordna arbetet. Genomföra utbildningsinsatser för att öka den allmänna kunskapen inom koncernen. Innehållsansvarig för de samiska webbsidorna
- Praktiskt råda och vägleda vid inkomna akuta situationer i direkta sakfrågor. Svara för kontakter och samarbete med andra aktörer, bygga nätverk lokalt, regionalt, nationellt
- Införskaffa material till skolor, bibliotek, äldreomsorg och andra verksamheter